

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2022

Opiskelijoiden hyvinvointia, terveyttä ja yhteisöllistä toimintakulttuuria edistetään lukioissa vaihtelevasti

PÄÄLÖYDÖKSET

- Opiskeluhoitopalvelujen psykologi- ja kuraattoriresurssit olivat kasvaneet.
- Psykologi- ja lääkäripalvelujen saatavuudessa oli haasteita, eikä niitä ollut käytettävissä kaikissa lukioissa.
- Hyvinvointia ja terveyttä tukevat yhteiset käytännöt ja toimintamallit olivat yleistyneet.
- Opiskelijoiden osallisuudessa oli myönteistä kehitystä.
- Opiskeluhoitoryhmät kokoonoutuivat aiempaa useammin.
- Yksittäisen opiskelijan asioita käsiteltiin edelleen opiskeluhoitoryhmissä lain vastaisesti.
- Liikuntaa opiskelupäivään lisäävissä toiminnoissa oli parannettavaa. Myös kirjatut yhteiset käytännöt istumisen vähentämiseksi ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi olivat vähentyneet.

Kirsi Wiss

Projektipäällikkö, THL
etunimi.sukunimi@thl.fi

Johanna Jahnukainen

Kehittämispäällikkö, THL

Kristiina Laitinen, OPH

Opetusneuvos

Vesa Saaristo

Asiantuntija, THL

Lukioiden hyvinvointia, terveyttä ja yhteisöllistä toimintakulttuuria edistävissä toiminnassa on tapahtunut myönteistä kehitystä, vaikka tiedonkeruu nosti esiin myös huolenaiheita.

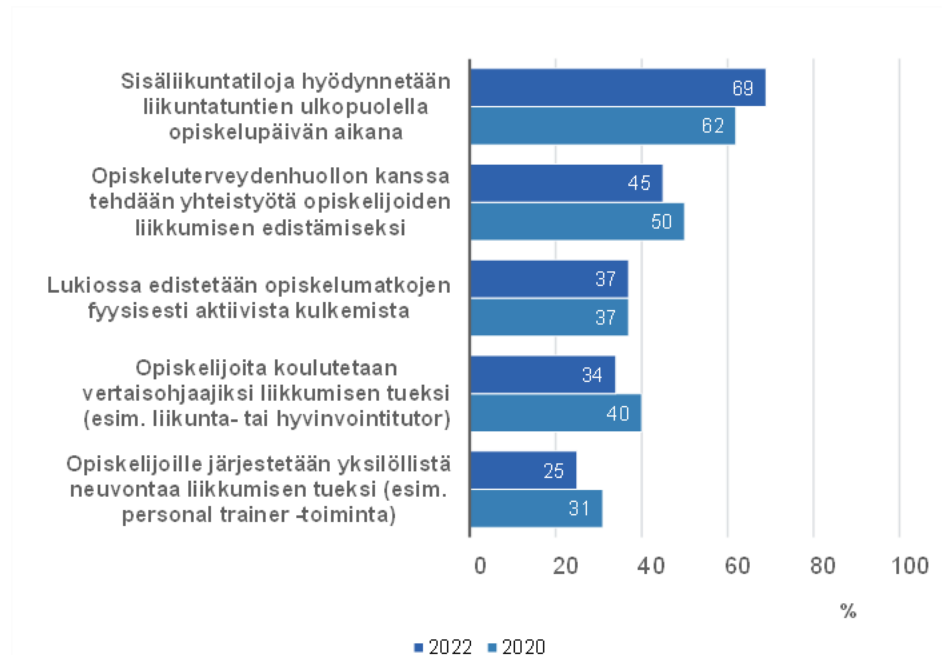
Hyvinvoinnin edistämisen eri teemojen yhteiset kirjatut käytännöt ja toimintamallit olivat yleistyneet kahden vuoden takaisesta. Myös opiskelijoiden osallistuminen lukion toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin oli hieman yleistynyt. Lukioiden välillä oli kuitenkin vaihtelua. Liikuntaa opiskelupäivään lisäävät toimenpiteet olivat lukioissa aiempaa harvinaisempia (kuvio 1).

Opiskeluhoitoryhmät kokoonoutuivat hieman aiempaa useammin. Niiden toiminnan järjestämisessä on kuitenkin edelleen kehitettävää, jotta ne voisivat huomioida kaikki niille säädetty tehtävät. Kolmannes lukioista käsittelee myöskin edelleen lainvastaisesti yksittäisten opiskelijoiden asioita opiskeluhoitoryhmässä.

Opiskeluhoitopalvelujen psykologi- ja kuraattoriresurssit olivat kasvaneet, mutta psykologipalvelut puuttuivat kokonaan tai niiden järjestämisestä ei ollut tietoa 12 prosentissa lukioista. Lääkäripalvelut puuttuivat kokonaan tai niiden järjestämisestä ei ollut tietoa lähes joka viidennessä (18 %) lukiossa lukuvuonna 2021–2022. Opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöresursseissa oli suurta vaihtelua lukioiden välillä.

Tiedot perustuvat joka toinen vuosi toteutettavaan tiedonkeruuseen, joka lähetetään kaikkiin Manner-Suomen lukioihin. Vuonna 2022 tiedot toimitti 92 prosenttia lukioista. Kunta-kohtaiset tiedot ovat nähtävissä TEAvisari-verkkopalvelussa (www.teaviisari.fi). Palvelussa esitetään myös lukiokohtaiset tiedot, mikäli lukiot ovat antaneet luvan tietojensa julkaisemiseen.

Kuvio 1. Opiskelupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet lukioissa vuosina 2020 ja 2022, lukioiden prosenttiosuudet.

Tiedonkeruun toteutus:

Tiedonkeruu lähetettiin lokakuussa 2022 kaikkiin Manner-Suomen lukioihin. Se osoitettiin lukioiden (N=355) rehtoreille. Tiedot pyydettiin kokoamaan rehtorin ja lukion opiskeluhoitoryhmän yhteistyönä.

Tiedot saatiin alkuvuoteen 2023 mennessä 328 (92 %) lukiosta. Näistä tietojensa julkaisemiseen lukiokohtaisesti antoi luvan 234 (74 %) lukiota.

Vastaava tiedonkeruu toteutettiin samanaikaisesti ammatillista perustutkintokoulutusta järjestävien oppilaitosten toimipisteille (THL Tutkimuksesta tiiviisti 24/2023).

Johdanto

Laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistamisen lisäksi lukio-opetuksen keskeisiä tavoitteita ovat mm. yhdenvertaisuuden, sukupuolten tasa-arvon sekä demokratian ja hyvinvoinnin edistäminen (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019). Oppilaitos on nuorelle tärkeä kehitysyhteisö ja samalla merkittävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaympäristö. Tässä raportissa tarkastellaan lukioissa tapahtuvaa hyvinvoinnin ja terveyden sekä yhteisöllisen toimintakulttuurin edistämistä lukioiden opetussuunnitelman (2019), oppilasmaailman opiskelijahuoltolain (1287/2013), lukiolain (714/2018) sekä terveydenhuoltolain (1326/2010) näkökulmista. Tiedot kerättiin syksyllä 2022, jolloin ne toimitti 328 (92 %) nuorten lukiokoulutusta antavaa oppilaitosta. Niistä käytetään tässä raportissa termiä ”lukio”.

Tiedot kerätään terveydenedistämisaktiivisuuden (TEA) viitekehyksen (sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus, muut ydintoiminnot) mukaisesti (Ståhl & Rimpelä 2010). Tulokset ovat kuntakohtaisesti tarkasteltavissa TEAvisari-verkkopalvelussa (www.teaviisari.fi) ja lukiokohtaisesti tietonsa julkaisemiseen luvan antaneiden lukioiden osalta.

Tässä raportissa tarkastellaan vuoden 2022 tilannetta. Soveltuvien osien tietoja verrataan aikaisempiin tiedonkeruihin.

Hyvinvoinnin, terveyden ja yhteisöllisen toimintakulttuurin edistämisen kokonaisuus on pysynyt lähes ennallaan

TEA-kokonaistulos kuvaa lukioiden panostusta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen seurantajaksolla. Kokonaistulos ja ulottuvuuskohtaiset pistemäärät on muodostettu pisteyttämällä lukion toimintaa kuvaavat tiedot suhteessa lainsäädäntöön, suosituksiin ja hyviin käytäntöihin. Pistemäärä (0–100) kuvaa, miten hyvin hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen toteutuu lukioissa. Pistemäärä 100 tarkoittaa, että toiminta on kaikilta osin hyvän käytännön ja hyvän laadun mukaista.

Tulosten mukaan hyvinvoinnin, terveyden ja yhteisöllisen toimintakulttuurin edistämisen kokonaisuus on pysynyt lähes ennallaan (taulukko 1). Tarkempi tarkastelu kuitenkin osoittaa muutoksia ulottuvuuksissa. Vahvuuksia olivat lukioiden sitoutuminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Sitoutumista opiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kuvaa mm. se, missä määrin lukion opettajakokouksessa on käsitelty opiskelijoiden hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien tiedonkeruiden tuloksia ja päätetty niiden perusteella toimenpiteistä. Johtaminen- ulottuvuudessa kuvataan mm. opiskeluhoitoryhmän toiminnan järjestämistä ja opiskeluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastusten toteuttamista. Kehitettävää oli eniten muissa ydintoiminnoissa, jotka tarkastelevat mm. opiskelupäivään liikuntaa lisääviä toimenpiteitä.

Taulukko 1. Terveydenedistämisaktiivisuuden kehitys (pisteet*) vuosina 2011–2022.

Perusopetus, koko maa	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Kokonaistulos	62	72	70	69	66	65
Sitoutuminen	65	76	85	88	81	77
Johtaminen	81	90	65	72	79	76
Seuranta ja tarveanalyysi	69	71	66	68	66	69
Voimavarat	41	48	60	57	59	57
Yhteiset käytännöt	55	80	68	63	62	60
Osallisuus	58	66	75	66	67	69
Muut ydintoiminnot**					49	49

*Pisteet 0–100. Pistemäärä 100 tarkoittaa, että toiminta on kaikilta osin hyvän käytännön ja laadun mukaista.

**Muita ydintoimintoja mitattiin ensimmäisen kerran vuoden 2020 tiedonkeruussa. Tarkemmat tietosisällöt on kuvattu laatuselosteessa.

Seuraavassa raportoidaan tiedonkeruun keskeisiä kansallisia tuloksia lukioiden prosenttiosuuksina.

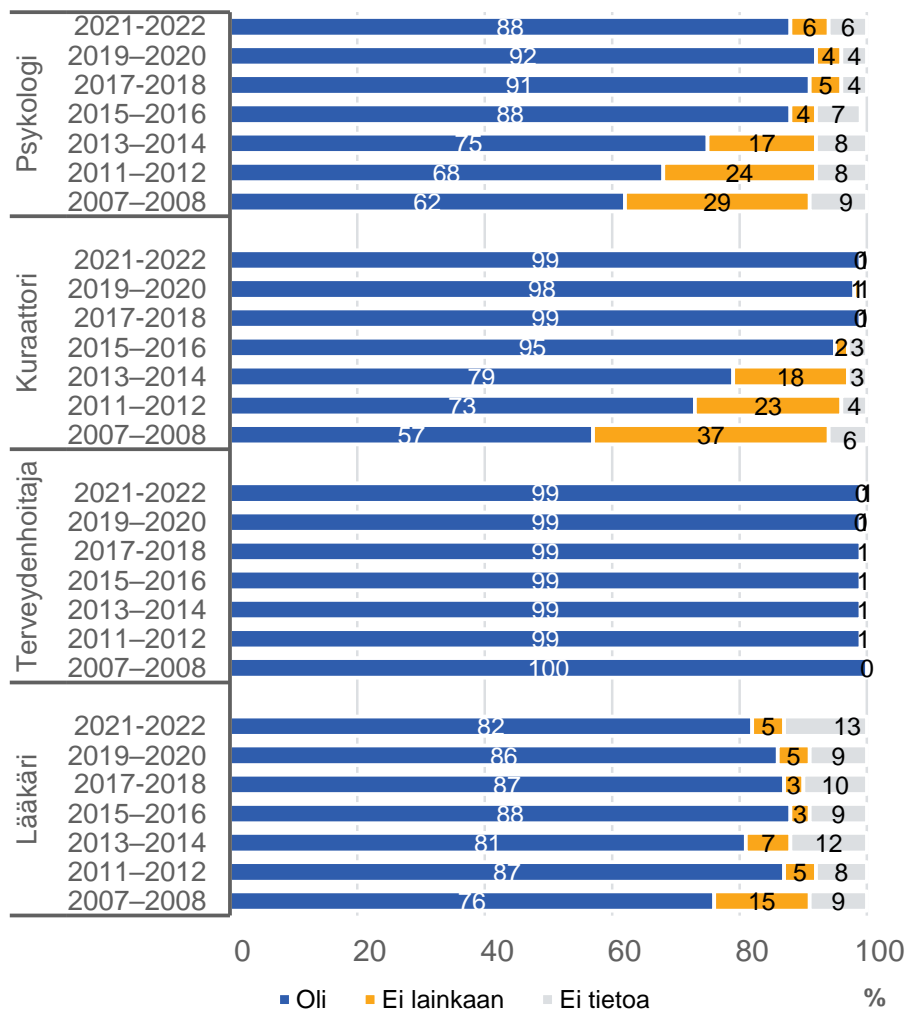
Opiskeluhoitopalvelujen kuraattori- ja psykologiresurssit ovat lisääntyneet, psykologi- ja lääkäripalvelujen saatavuudessa on haasteita

Terveydenhoitajapalvelut olivat käytettävissä lähes jokaisessa (99–100 %) lukiossa koko seurantajakson ajan (kuvio 2). Lukuvuonna 2021–2022 kuraattoripalvelut olivat käytettävissä 99 prosentissa, psykologipalvelut 88 prosentissa ja lääkäripalvelut 82 prosentissa lukioista. Psykologi- ja lääkäripalvelujen saatavuus oli heikentynyt kahden vuoden takaiseen verrattuna. Opiskeluhoitopalvelujen järjestäminen kehittyi lukioissa pääosin myönteiseen suuntaan lukuvuoteen 2019–2020 asti. (Kuvio 2.)

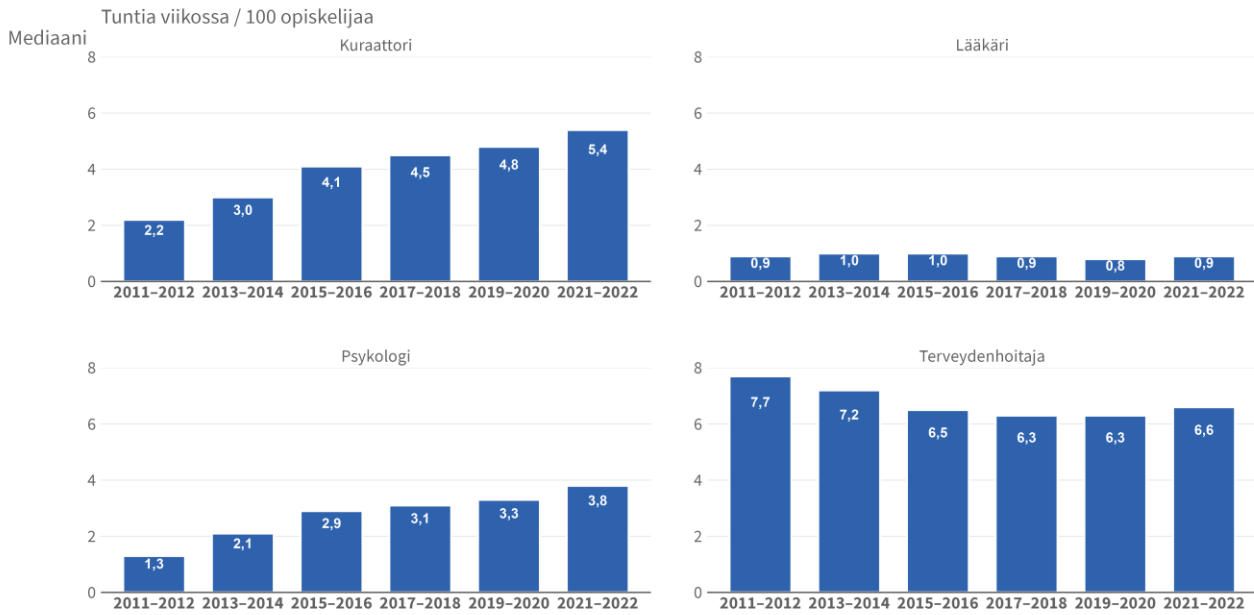
Lukion opiskeluhoitopalvelujen työntekijäkohtaiset keskimääräiset opiskelijamäärät pienenevät hiukan edelliseen tarkasteluajankohtaan verrattuna, mutta ne eivät täytä kaikkien ammattiryhmien osalta mitoituksia. Voimassa olevien lainsäädännön (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki § 9a) tai suositusten (STM 2021) mukaiset työntekijäkohtaiset opiskelijamäärät ovat kuraattorilla 670, toisen asteen opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajalla 570 ja lääkäriellä 1800. Psykologin henkilöstömitoitus (780 opiskelijaa) tulee voimaan 1.8.2023.

Lukuvuonna 2021–2022 yhtä kokopäivätoimista terveydenhoitajaa kohti oli keskimäärin (mediaani) 535 opiskelijaa. Lukuvuonna 2019–2020 vastaava luku oli 570 opiskelijaa. Mediaanin molemmille puolin jää 50 prosenttia vastauksista. Kokopäivätoimista lääkäriä kohti oli lukuvuonna 2021–2022 keskimäärin 3848 opiskelijaa (3880 lv. 2019–2020), psykologia kohti 915 opiskelijaa (1053 lv. 2019–2020) ja kuraattoria kohti 647 opiskelijaa (728 lv. 2019–2020).

Kuvio 2. Lukioissa käytettävissä olevat opiskeluhoitopalvelut vuosina 2007–2022, lukuioiden prosenttiosuudet.

Kuviossa 3 kuvataan opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön työpanokset tunnuslukuina, joissa ammattihenkilöiden viikkotyötunnit on suhteutettu 100 opiskelijaa kohti. Näin laskettuna lukuvuonna 2021–2022 terveydenhoitajan työpanos oli lukioissa keskimäärin 6,6 tuntia viikossa sataa opiskelijaa kohden. Vaihtelu lukioiden välillä oli suurta, sillä terveydenhoitajien työpanoksen kvartiiliväli oli 5,1–10,6. Kvartiilivälillä tarkoitetaan yläkvartiiliin (75 % työpanoksista jää sen alapuolelle) ja alakvartiiliin (25 % tapauksista jää alapuolelle) väliin jäävää osuutta. Kvartiiliväli ilmoittaa siis vaihteluvälin, jolle sijoittuu jakauman keskimääräinen 50 prosenttia lukioiden ilmoittamista työpanoksista. Lääkärin työpanos oli 0,9 tuntia viikossa sataa opiskelijaa kohti (kvartiiliväli 0,5–1,8) (kuvio 3). Vastaavasti psykologityöpanos oli 3,8 (kvartiiliväli 1,9–5,6) ja kuraattorin 5,4 tuntia (kvartiiliväli 3,9–9,2) viikossa sataan opiskelijaa suhteutettuna. Kuraattoreiden ja psykologien työpanokset ovat vähitellen kasvaneet lukuvuodesta 2011–2012 lähtien.

Kuvio 3. Opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön työpanokset (tuntia viikossa / 100 opiskelijaa, mediaani) vuosina 2011–2022.

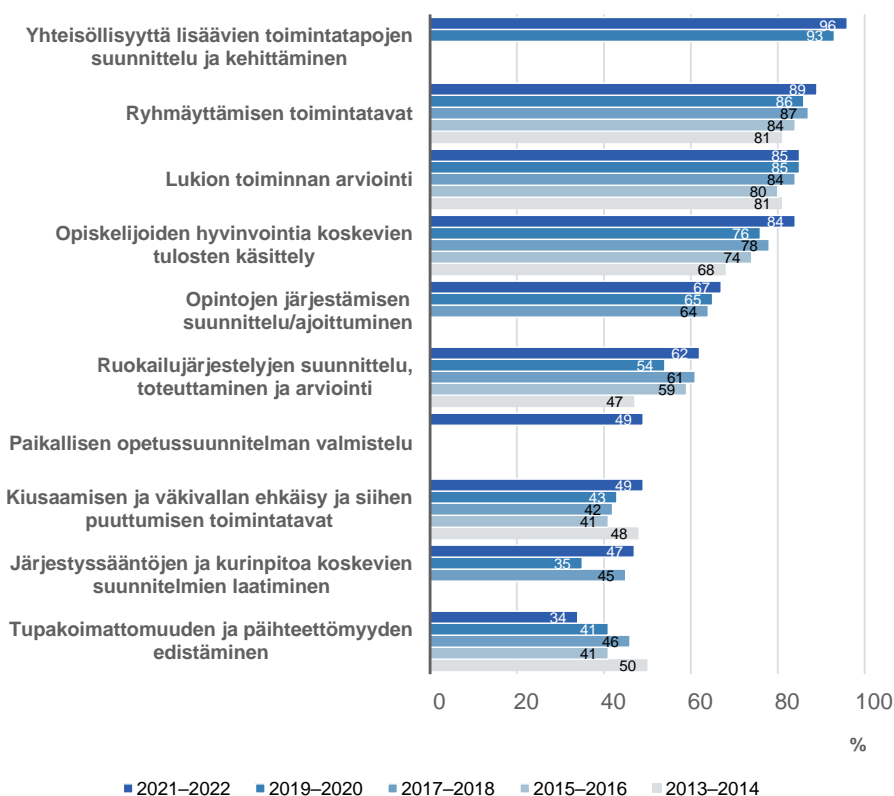
Opiskelu-ruokailun olosuhteiden järjestämisessä on kehitettävää

Opiskelu-ruokailusuositusta ”Hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä ruokailusta – ruokailusuositus ammatillisiin oppilaitoksiin ja lukioihin” noudatettiin 69 prosentissa lukioista. Kahdeksan prosenttia lukioista ilmoitti, että suositusta noudatettiin osittain ja kolme prosenttia, ettei suositusta ollut noudatettu lainkaan. Joka viides lukio (20 %) ilmoitti, ettei suositusta noudattamisesta ollut tietoa. Jos lukio oli ilmoittanut, että ruokailusuositusta noudatettiin vain osittain, vastausta oli mahdollista täydentää avovastauksella kysymykseen ”Miltä osin?”. Tällöin lukiot yleisimmin ilmoittivat, että ruoan laatu noudatti ravitsemussuosituksia, mutta muita suositusten teemoja, kuten ruokailujärjestelyjä tai seuranta- ja arviointia, ei mainittu.

Opiskelijoiden osallisuudessa myönteistä kehitystä

Opiskelijat osallistuivat yhteisöllisyyttä lisäävien toimintatapojen suunnitteluun ja kehittämiseen valtaosassa (96 %) lukioista. Opiskelijoiden osallisuudessa oli tapahtunut myönteistä kehitystä. Yleisimmin (89–84 %) opiskelijat osallistuivat ryhmäytämisen toimintatapojen suunnitteluun, lukion toiminnan arviointiin ja opiskelijoiden hyvinvointia koskevien kysely- tai muiden yhteenvedotietojen käsittelyyn. Tupakoimattomuuden ja päihteettömyyden edistämisen suunnitteluun osallistuminen oli harvinaisempaa kuin kahta vuotta aiemmin (34 % vs. 41 %). (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Opiskelijoiden osallistuminen lukion toiminnan suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin vuosina 2011–2022, lukioiden prosenttiosuudet.

Lukioiden opiskeluhuoltoryhmät kokoontuivat hieman aiempaa useammin, kokoontumistiheydessä vaihtelua

Opiskeluhuoltoryhmä vastaa opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Lukioista 34 prosentissa opiskeluhuoltoryhmä kokoontui kerran kuussa tai useammin. Vastaava luku oli 32 prosenttia vuonna 2020 ja 28 prosenttia vuonna 2018. Lukioista 44 prosentissa ryhmä kokoontui kerran kahdessa kuukaudessa (45 % vuonna 2020, 46 % vuonna 2018). Vain kerran lukukaudessa ryhmä kokoontui 21 prosentissa (23 % vuonna 2020 ja vuonna 2018). Lukioiden opiskeluhuoltoryhmät kokoontuivat hieman aiempaa useammin, mutta liian harvoin, jotta ne voisivat toteuttaa kaikki niille säädetty lakisäätöiset tehtävät.

Opiskeluhuoltoryhmän kokoonpanoon oli tullut vähäisiä muutoksia lukuvuoteen 2019–2020 verrattaessa. Yleisimmin ryhmän vakituksina jäseninä olivat kuraattorit (96 %), opinto-ohjaajat (94 %), rehtorit ja terveydenhoitajat (91 %). Erityisopettajat kuuluivat ryhmään vakituksina jäseninä aiempaa useammin (84 % vs. 72 % vuonna 2020) ja psykologit hieman aiempaa harvemmin (63 % vs. 69 % vuonna 2020). Lääkärit kuuluivat ryhmän kokoonpanoon säännöllisesti edelleen vain kahdessa prosentissa lukioista. Tarvittaessa he olivat kuitenkin mukana ryhmässä 23 prosentissa lukioista. Opiskelijoiden edustaja kuului ryhmään säännöllisesti 38 prosentissa (36 % vuonna 2020) ja vanhempien/hoitajien edustaja 14 prosentissa lukioista (14 % vuonna 2020).

Yleisimmin lukioiden opiskeluhuoltoryhmissä käsiteltiin opiskelijoiden hyvinvointitietoja, kuten Kouluterveyskyselyn tuloksia tai terveystarkastusten yhteenvetoja (96 %). Usein ryhmissä tarkasteltiin myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon toimintaperiaatteita (87 %) ja opetusryhmiä yleisellä tasolla, kuten työskentelyrauhaa, kaverisuhteita, kiusaamista ja sisäistä vuorovaikutusta (83 %). Edelleen reilussa kolmanneksessa (37–39 %) opiskeluhuoltoryhmiä arvioitiin lainvastaisesti yksittäisen opiskelijan oppimisen, opiskelun tai opiskeluhuollon tuen tarvetta ja järjestämistä. Yksittäisten opiskelijoiden asioiden käsittely oli hieman yleisempää kahden vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Lukion opiskeluhoitoryhmässä käsitellyjä aiheita lukuvuosina 2015–2016, 2017–2018, 2019–2020 ja 2021–2022, lukuioiden prosenttiosuudet.

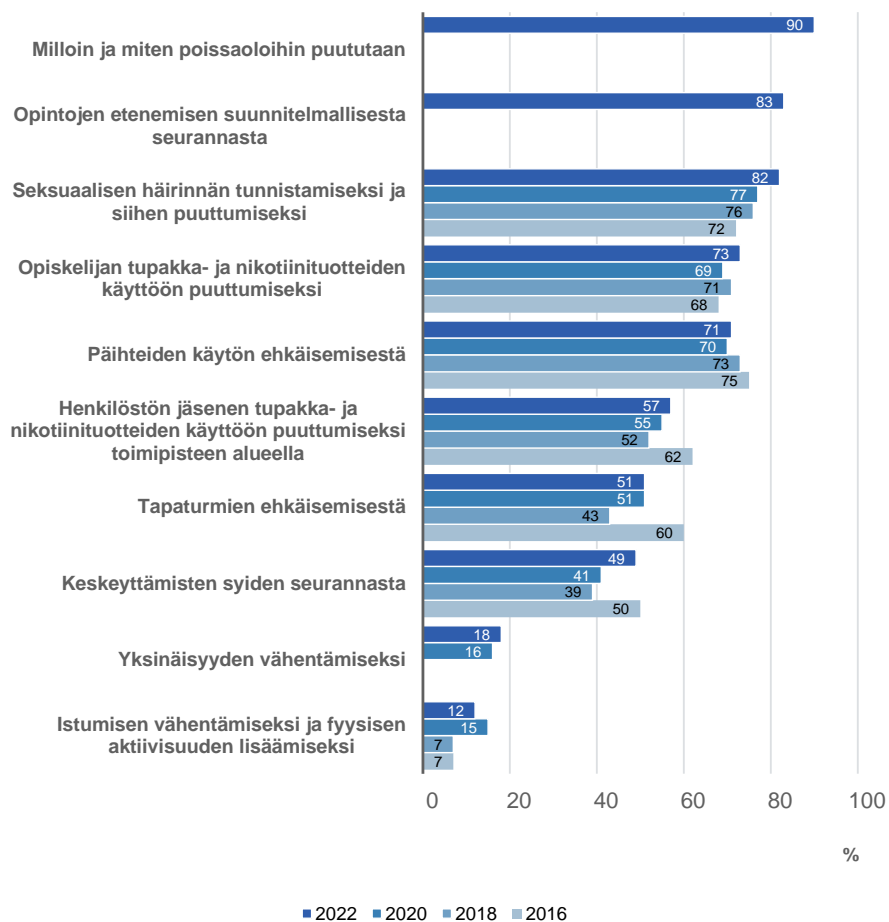
Opiskeluympäristön terveellisyys, turvallisuus ja yhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen on edelleen ennallaan

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) velvoittaa opiskeluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastamiseen kolmen vuoden välein. Lukioista 73 prosenttia ilmoitti, että viimeisin tarkastus oli tehty lain edellyttämällä aikavälillä ja 15 prosenttia, että tarkastuksesta oli kulunut pidempi aika. Joka kymmenennessä (10 %) lukiossa viimeisimmän tarkastuksen ajankohta ei ollut tiedossa. Tarkastusten toteuttaminen oli pysynyt ennallaan kahden vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna, mutta ne olivat selkeästi yleistyneet kymmenen vuoden seuranta-ajalla.

Yhteisesti sovitut kirjatut käytännöt ja toimintatavat yleistyneet

Yhteiset sovitut käytännöt ja toimintamallit tukevat toiminnan suunnittelua, toteutusta ja seurantaa sekä ehkäisevää työtä ja varhaista tukea. Lukioista 90 prosentissa oli yhteisesti sovittu kirjattu käytäntö tai toimintamalli, milloin ja miten opiskelijoiden poissaoloihin puututaan (kuvio 6). Opintojen etenemisen suunnitelmallisesta seurannasta yhteisesti sovittu kirjattu käytäntö oli 83 prosentissa ja seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi 82 prosentissa lukioista. Yhteinen kirjattu käytäntö tai toimintamalli yksinäisyyden vähentämiseksi oli laadittu noin joka viidennessä (18 %) lukiossa. Kirjattu käytäntö istumisen vähentämiseksi ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi oli vain 12 prosentissa lukioista ja ne olivat myös vähentyneet vuodesta 2020. Yhteiset kirjatut käytännöt vaihtelivat lukuioiden välillä seuranta-aikana, mutta ne olivat jonkin verran yleistyneet edellisestä tiedonkeruusta. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Lukiossa käytössä olevat yhteiset kirjatut käytännöt ja toimintamallit eri tilanteissa toimimisesta vuosina 2016–2022, lukioiden prosentiosuudet.

Opiskelupäivään liikuntaa lisäävien toimenpiteiden yleisyydessä vaihtelevaa kehitystä

Lukioista 69 prosenttia ilmoitti, että sisäliikuntatiloja hyödynnettiin liikuntatuntien ulkopuolella opiskelupäivän aikana (kuvio 1). Vastaava luku vuonna 2020 oli 62 prosenttia. Opiskeluterveydenhuollon kanssa yhteistyötä opiskelijoiden liikunnan edistämiseksi tehtiin 45 prosentissa lukioista (50 % vuonna 2020) ja 37 prosentissa lukioista (37 % vuonna 2020) edistettiin opiskelumatkojen fyysisesti aktiivista kulkemista.

På svenska

Huvudresultaten publiceras på svenska på webbplatsen thl.fi och i publikationsarkivet julkari.fi.

www.thl.fi/tilastot/teaviisari/lukiot

Kirjallisuutta

Hallituksen esitys oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi. HE 67/2013.

Hietanen-Peltola M & Korpilahti U. 2015. Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. THL Ohjaus 7/2015.

[Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2016](#). THL. Tilastoraportti 14/2017. 11.5.2017.

[Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2018](#). THL. Tilastoraportti 12/2019. 14.5.2019.

[Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2020](#). THL. Tilastoraportti 13/2021. 11.5.2021

[Hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä ruokailusta - ruokailusuositus ammatillisiin oppilaitoksiin ja lukioihin](#). 2019. Valtion ravitsemusneuvottelukunta, Opetushallitus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Liikkuva opiskelu. <https://www.liikkuvaopiskelu.fi/fi>

Lukiolaki 714/2018.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Opetushallitus.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Perustaulukot tuloksista aluehallintovirastojen aluejaon, hyvinvointialuejaon, tilastollisen kuntaryhmittymisen, oppilaitoksen opiskelijamäärän ja opetuskielen mukaisesti <https://teaviisari.fi/lukio-ja-ammattillinen-koulutus>.

Perälä M-L, Halme N, Hietanen-Peltola M, Pelkonen M, Peltonen H, Rajamäki A, Pirttiniemi J & Wiss K. Opiskeluhuollon johtaminen ja järjestäminen lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa 2014. Tutkimuksesta tiiviisti 16, toukokuu 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma 2019. [Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta](#).

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2006. Opiskeluterveydenhuollon opas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:12. Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021. [Opiskeluterveydenhuollon opas 2021](#). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:14.

Sosiaali- ja terveysministeriön Kuntainfo 13a/2015. [Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännän toteuttamisen tueksi](#).

Ståhl T & Rimpelä M. 2010. Väestön terveyden edistäminen kunnan tehtävänä. Teoksessa Ståhl T & Rimpelä A. (toim.) [Terveyden edistäminen tutkimuksen ja päätöksenteon haasteena](#). THL Teema 9/2010.

TEAvisari. www.teaviisari.fi.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010.

Wiss K & Rimpelä M. 2010. Teoksessa Rimpelä M, Fröjd S & Peltonen H. (toim.): Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perusopetuksessa 2009 - perusraportti. Koulutuksen seurantaraportit 2010:1. Opetushallitus.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
thl.fi | @THLorg

ISSN 1798-0887

Wiss K, Saaristo V, Peltonen H & Laitinen K. 2013. [Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lukioissa 2012](#). Tutkimuksesta tiiviisti 2, huhtikuu 2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Wiss K, Saaristo V, Hietanen-Peltola M, Peltonen H, Laitinen K & Ståhl T. 2015. [Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lukioissa 2014](#). Tutkimuksesta tiiviisti 14, toukokuu 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Wiss K, Jahnukainen J, Saaristo V, Vartiainen M. 2022. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 2022. Tutkimuksesta tiiviisti 24/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Laatuseroste

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA

Tilastotietojen relevanssi

Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä TEAviisari on kehitetty yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL), sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa. Vertailutietojärjestelmä tekee näkyväksi kuntien tekemän työn asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi seitsemällä eri toimialalla. Lukiokoulutuksen lisäksi palvelussa on vertailutiedot terveydenedistämisaktiivisuudesta (TEA) ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa, perusopetuksessa, perusterveydenhuollossa, liikunnassa, kuntien strategisessa johtamisessa ja kulttuurissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen keräämä Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa -aineisto kuvaa hyvinvointia, terveyttä sekä yhteisöllistä toimintakulttuuria edistävää toimintaa lukioissa. Tulosten avulla tuetaan laaja-alaisen hyvinvointitiedon hyödyntämistä oppilaitosten arjessa ja opiskeluhuollon toiminnan johtamisessa. Tiedonkeruiden tuloksia on hyödynnetty valtakunnallisesti mm. elokuussa 2014 voimaan tulleen oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) valmistelussa. Tietojen avulla oppilaitokset ja koulutuksen järjestäjät voivat kehittää ja arvioida lukioidensa toimintaa suhteessa koko maahan tai toisiin oppilaitoksiin. Tiedot on tarkoitettu oppilaitosten rehtoreille ja opiskeluhoitoryhmille, opiskeluhoitopalveluja järjestäville tahoille, kuntien ja kaupunkien viranomaisille, kansallisille ja alueellisille viranomaisille sekä suunnittelijoille ja tutkijoille.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa -kokonaisuus jakaantuu seitsemään eri ulottuvuuteen eli sitoutumiseen, johtamiseen, seurantaan ja tarveanalyysiin, voimavaroihin, yhteisiin käytäntöihin, osallisuuteen ja muihin ydintoimintoihin.

- Sitoutuminen kuvaa mm. missä määrin lukion opettajakokouksessa on käsitelty opiskelijoiden hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien tiedonkeruiden tuloksia ja päätetty niiden perusteella toimenpiteistä.
- Johtaminen kuvaa mm. opiskeluhoitoryhmän toimintaa, poissaolojen seuranta ja oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksen ajankohtaa.
- Seuranta ja tarveanalyysi kuvaa mm. koulukiusaamisen, häirintä- ja ongelmatilanteiden, tupakoinnin ja päihteidenkäytön sekä kurinpitotoimien seuranta.
- Voimavarat kuvaa mm. opiskeluhoitopalveluiden henkilöstömitoitusta.
- Yhteiset käytännöt kuvaa mm. päihteiden käytön ehkäisyä ja tupakkatuotteiden käyttöön puuttumista.
- Osallisuus kuvaa mm. opiskelijoiden ja vanhempien/hoitajien vaikuttamismahdollisuuksia sekä kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä.
- Muut ydintoiminnat kuvaa mm. opiskelupäivän liikuntaa lisääviä toimenpiteitä.

Tilasto kerätään parillisina vuosina, vuodesta 2012 alkaen. Tiedonkeruun esitutkimus tehtiin vuonna 2008. Tiedonkeruun tiedot kuvaavat lähtökohtaisesti tiedonkeruuhetkeä. Joi-takin tietoja on välttämätöntä kerätä edelliseltä lukuvuodelta, kuten toteutuneita voimavaroja ja opiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden seuranta kuvaavia tietoja. Tiedonkeruu tehdään yhteistyössä Opetushallituksen ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Asiantuntijaryhmässä on mukana myös oppilaitosten edustajia. Tiedonkeruun valmistelussa asiantuntijaryhmä käy läpi edellisen tiedonkeruun sisällöt ja uudelleen arvioi sekä pisteyttää yksittäiset kysymykset. Lisäksi oppilaitoksilta saadut palautteet huomioidaan.

Menetelmäkuvaus

THL kokoaa hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa -kokonaisuuteen tarvittavat tiedot suoraan lukioista. Yhteensä indikaattoreita vuonna 2022 on 107 kappaletta.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lukioissa -tiedonkeruu toteutetaan syksyisin, kahden vuoden välein parillisina vuosina. Tiedonkeruulomake lähetetään kaikille nuorten lukiokoulutusta antavien oppilaitosten rehtoreille sähköisenä. Tiedot pyydetään keräämään yhteistyössä opiskeluhoitoyhtymän kanssa. Tietojen toimittamisesta muistutetaan kahdesti sähköpostilla. Tarvittaessa vastaamattomiin oppilaitoksiin ollaan yhteydessä puhelimitse.

Tiedonkeruun materiaaleihin voi tutustua [TEAvisarin](#) verkkosivuilla.

Tiedot kuvaavat terveydenedistämisen aktiivisuuden seitsemää ulottuvuutta eli sitoutumista, johtamista, seuranta- ja tarveanalyysia, voimavaroja, yhteisiä käytäntöjä, osallisuutta ja muita ydintoimintoja. Ulottuvuuskohtaiset pistemäärät on saatu pisteyttämällä lukion toimintaa kuvaavat tosiasialuonteiset tiedot suhteessa lainsäädäntöön, suosituksiin ja hyviin käytäntöihin. Kokonaispistemäärä on ulottuvuuksia kuvaavien pistemäärien keskiarvo. Indikaattorit on pisteytetty asteikolla 0–100. Pistemäärä kuvaa, miten hyvin hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen toteutuu lukioilla. Pistemäärä 100 tarkoittaa, että toiminta on kaikilta osin hyvän käytännön ja hyvän laadun mukaista.

Esimerkki indikaattorin pisteytyksestä:

Kysymys 19. Seurataanko lukiossa suunnitelmallisesti terveydenhoitajan tai lääkärin hoitoa vaatineiden tapaturmien lukumäärää? Merkitkää myös tapaturmien lukumäärä lukuvuoden 2021–2022 aikana.

Lukion sisätiloissa tai ulkoalueilla:

- Ei tietoa (0 pistettä)
- Ei seurata (0 pistettä)
- Seurataan (50 pistettä)
- Seurataan ja tehdään yhteenveto (100 pistettä)

Koulu- tai muulla siirtymismatkalla:

- Ei tietoa (0 pistettä)
- Ei seurata (0 pistettä)
- Seurataan (50 pistettä)
- Seurataan ja tehdään yhteenveto (100 pistettä)

Kuntakohtainen pistemäärä on kunnan alueella sijaitsevien lukioiden opiskelijamäärällä painotettu keskiarvo ja alueiden pistemäärä on kuntakohtaisten tietojen väestömäärällä painotettu keskiarvo. Kuntakohtainen pistemäärä lasketaan, jos vähintään puolet kunnan lukioista on toimittanut tietonsa. Jos kunnassa on vähemmän kuin kolme lukiota, niin kaikilta vastanneilta lukioilta pitää olla lupa tietojen julkaisemiseen, jotta kunnan pistemäärä voidaan julkaista.

Tietojen kattavuus

Vuonna 2022 tietonsa toimitti 328 lukiota (92 % kaikista Manner-Suomen lukioista). Tiedot kattavat 98 prosenttia (221 kpl) kunnista, joiden alueella järjestetään lukiokoulutusta. Kaikki lukiot (100 %) toimittivat tietonsa seuraavilta hyvinvointialueilta: Etelä-Karjala, Itä-Uusimaa, Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Keski-Uusimaa, Kymenlaakso, Pohjois-Pohjanmaa ja Vantaa-Kerava. Vastausaktiivisuudeltaan matalin hyvinvointialueisiin rinnastettava alue oli Helsingin kaupunki (76 % lukioista). Yli 400 opiskelijan lukioista vastauksen toimitti 86 % ja alle 100 opiskelijan lukioista 95 %. Tietonsa toimittaneet lukiot kattoivat 88 prosenttia koko maan opiskelijamäärästä. Lukiokohtaiset tiedot julkaistaan vain lukion johdon suostumuksella. Luvan lukiokohtaisten tulosten esittämiseen TEAvisarissa antoi 74 % vastanneista.

Lomakkeella kerättävät lukion toimintaa kuvaavat tiedot olivat sellaisia, jotka jokaisen lukion olisi pitänyt olla mahdollista toimittaa tiedonkeruuta varten. TEAvisarissa hyödynnettävistä yksittäisistä tiedoista (107 kpl) kattavan vastauksen (ts. ei yhtään puuttuvaa tietoa) antoi 152 lukiota. Alle 5 prosenttia puuttuvia tietoja oli 87 prosentissa vastauksista. Kaksi lomaketta jouduttiin hylkäämään, koska tietoja puuttui yli puolet.

Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Vuonna 2022 tiedot kokosi pääsääntöisesti rehtori yhdessä opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön (75 %) tai opiskeluhoitoryhmän (66 %) kanssa. Rehtori yksin tai toimistohenkilöstön kanssa vastasi 36 prosenttia lukioista ja 66 prosentissa lukioista rehtori oli valmistellut vastauksen yhdessä opettajakunnan kanssa. Ohjeena oli, että lomake tulisi täyttää yhteistyössä opiskeluhoitoryhmän kanssa.

Vuonna 2022 aineiston laadun ja luotettavuuden kehittämiseksi lukioiden opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön eli terveydenhoitajien, lääkäreiden, psykologien ja kuraattoreiden henkilöstövoimavaroja kartoittavan kysymyksen tiedot (yhteensä 4 indikaattoria) tarkistettiin ja käytiin läpi systemaattisesti.

Laadunvarmistukseen valittiin numeeriset, työpanoksia mittaavat indikaattorit. Ilmoituista tiedoista laskettiin kunkin ammattihenkilön työpanosta kuvaavat tunnusluvut. Tiedot tarkistettiin lähettämällä tiedonkeruun yhdyshenkilöille lukiokohtaiset tunnusluvut sähköpostilla ja pyydettiin heitä tarkistamaan tiedot yhdessä opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön kanssa.

Tiedot lähetettiin tarkistettaviksi kaikkiin lukioihin. Erityisesti lukioita pyydettiin kiinnittämään huomiota lukuihin, joissa ilmoitettu resurssi oli yli kaksinkertainen suosituksiin tai lainsäädäntöön nähden. Nämä luvut olivat korostettu tarkistettavaksi lähetetyssä tiedostossa punaisella värillä.

Tietoja tarkensi yhteensä 52 lukiota. Näistä 5 lukiota ilmoitti, että tarkistettaviksi lähetetyt tiedot ovat oikein ja 47 lukiota korjasi tai täydensi tietojaan. Opiskeluhoitopalvelujen tunnusluvuista 103 muuttui tarkistuksen yhteydessä.

Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Tiedot hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä lukioissa kerätään parillisten vuosien syksyllä ja kysymyskohtaiset perusjakaumat julkaistaan perustaulukoissa seuraavan vuoden maaliskuussa lukion opiskelijamäärän ja opetuskielen, tilastollisen kuntaryhmittymisen, aluehallintoviraston alueen ja hyvinvointialuejaon mukaan.

Lukiokohtaiset tiedot niiden lukioiden osalta, jotka ovat antaneet luvan tulosten julkaisemiseen, sekä kuntakohtaiset tiedot raportoidaan pisteytettyinä toukokuussa TEAvisarissa. TEAvisarissa tiedot esitetään valmiiksi analysoituina ja toiminnan suunnittelun, johtamisen ja arvioinnin kannalta hyödyllisinä visuaalisina graafeina. TEAvisari näyttää kokonaiskuvan sekä auttaa löytämään lukion toiminnan keskeiset vahvuudet ja kehittämistarpeet.

Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys/selkeys

Tiedot ja kysymyskohtaiset [perusjakaumataulukot](#) julkaistaan THL:n ylläpitämässä [TEAvisari-verkkopalvelussa](#). Tilastotietoja voi poimia myös Tilasto- ja indikaattoripankki [Sotkanetistä](#). Sotkanetissä on mahdollista tarkastella kokonaispisteitä ja kuraattori- tai psykologiresursseja. Ulottuvuuksittain ja yksittäisten indikaattoreiden tasolla tiedot ovat saatavilla TEAvisarista. Tiedot raportoidaan voimassa olevalla kuntajaolla.

THL:n tilastoraportissa julkaistaan kansalliset päätulokset.

Tilastojen vertailukelpoisuus

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa -aineisto on kerätty vuosina 2012, 2014, 2016, 2018, 2020 ja 2022. Tietosisältöön on kehitetty uusia indikaattoreita ja myös tehty pieniä muutoksia. Keskeinen tietosisältö, yhteensä 42 indikaattoria on pysynyt samana vuodesta 2012. Vuonna 2022 indikaattoreita oli yhteensä 107, joista 83 oli käytössä myös

vuonna 2020. Vuonna 2022 samoja indikaattoreita kuin vuonna 2020 oli ulottuvuuksittain seuraavasti: sitoutuminen 4 (3 samoja kuin vuonna 2020), johtaminen 10/23, seuranta ja tarveanalyysi 31/36, voimavarat 4/8, yhteiset käytännöt 7/8, osallisuus 23/23, muut ydintoiminnot 5/5.

Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Tilasto sisältää melko kattavasti koko maan tiedot lukioissa tapahtuvasta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä (92 % lukioista). Kattavuus on noussut vuosien myötä, vuonna 2012 kattavuus oli 86 % lukioista.

Vuoden 2022 erityiskysymykset

Seuraavista kunnista (5 kappaletta) ei ole saatu lainkaan tietoja: Laihia, Laukaa, Pomarkku, Tuusniemi, Utsjoki.

Edellisten lisäksi kunnat, joissa on kaksi lukiota, joista vain toinen on toimittanut tietonsa eikä ole antanut niiden julkaisemiseen lupaa tai molemmat ovat toimittaneet tietonsa, mutta ainakin toinen ei ole antanut lupaa tietojen julkaisuun sekä kunnat joissa on yksi lukio joka on toimittanut tietonsa eikä ole antanut lupaa tietojen julkaisuun ovat (46 kpl): Akaa, Evijärvi, Hankasalmi, Hausjärvi, Ilmajoki, Juuka, Juva, Jämsä, Järvenpää, Kajaani, Kangasniemi, Kauhava, Kauniainen, Keuruu, Kokkola, Koski Tl, Kouvola, Kärsämäki, Lapua, Lieksa, Lohja, Loppi, Muonio, Mustasaari, Mynämäki, Nurmes, Nurmijärvi, Padasjoki, Pello, Pieksämäki, Pielavesi, Pietarsaari, Pori, Pöytyä, Raahe, Rautalampi, Savonlinna, Siikajoki, Somero, Säskylä, Tohmajärvi, Tornio, Uusikaarlepyy, Virrat, Vöyri, Ylöjärvi.

Muiden kuntien tiedot näytetään TEAviisarissa edellä mainittujen ehtojen täytyessä.